

Strandet kaskelot ved Rømø, 1996.

1 Var du dér, dengang hvalerne var strandet? Hvis du var, så må det syn, der mødte dig, formodentligt for tid og evighed være prentet i din hukommelse. I 1984 strandede der to kaskelothvaler ved Henne. Siden har stedet oplevet mange flere.

Også Rømø syd for Henne oplevede så sent som i 1996 en hvalstranding. Man ved ikke helt, hvorfor det sker, men én af forklaringerne går på, at økologikaliseringen ikke fungerer, når hvalerne bevæger sig ind i områder med lave vanddybder. Det er som regel altid ganske unge hanner, der strander. De er endnu ikke kønsmodne og holder sammen i store flokke.

Sandvandring

Ved Henne er den lige kyststrækning præget af en meget bred sandstrand. De op til 20 meter høje klitter, der er bevokset med marehalm, er med til at bremse sandflugten. Hvor vigtig en rolle, plantevæksten spiller for sandfygningen inde på bagstranden ses tydeligt,

hvor der er hul i klitrækken. Her bevæger sandet sig hastigt mod øst. Det lægger sig på steder, hvor der er læ uden hensyntagen til noget som helst.

I den nærliggende Kærgård Plantage, syd for Henne Strand, kan man se, hvordan et gammelt egekrat forsøger at overleve under tilsandingen. Her stikker de tilsyneladende små og forkrøblede egetræer den øverste krone op over sanddækket i et forsøg på at holde trit med tilsandingen. Under sanddækket kan store dele af stammen være helt begravet. Selv om egne ser unge ud, kan de være langt over 100 år gamle, for de vokser ualmindeligt langsomt.

Klitsandet begraver alt.

Klitsandet rækker kilometerlangt ind i landet bag ved Henne Strand. Her har det lagt sig som et tæppe ud over det højtliggende istidslandskab, Varde Bakkeø, der er formet i løbet af næstsidste istid. Sidste istids gletschere nåede aldrig helt herud til den jyske vestkyst, men dækkede kun det østlige og nordlige Danmark.

Blåbjerg Klit

Områdets højeste punkt nås ved Blåbjerg i Blåbjerg Plantage. Her danner klitsandet et godt udsigtspunkt, så man kan overskue store dele af området. Rettes blikket mod syd, ser man at landskabet blot 3 km væk gennemskæres af en fladbundet dal, der har forbindelse til et større område umiddelbart mod øst. Her ligger resterne af den nu fredede Filsø. Et omfattende landvindingsprojekt har tørlagt store arealer rundt om søen, der nu udgør et veldrænet agerlandskab.

Filsø var en havbugt i Stenalderen

Filsø ligger for foden af bakkeøen syd for Kløvgårde. Bunden af søen ligger på gamle havbundsaflejringer, der viser, at havet i Stenalderen dannede en afsnøret bugt, der blev afgrænset mod nord, øst og syd af bakkeøens stejle skråninger. Den sydlige afgrænsning ses i dag omkring Vrøgum Plantage, mens den østlige afgrænsning har et meget fliget forløb omkring Øster Vrøgum. Havet oversvømmede formodentligt ikke området særligt længe. Åbningen ud mod vest, der havde forbindelse til havet, blev hurtigt lukket af strandvolde. Herved blev vandet i søen med tiden fersk. Filsø har derefter kun haft et lille udløb via Henne Mølleå.

Udsigt over Filsø fra Kløvbakken.

HENNE STRAND OG BLÅBJERG

Menneskets forsøg på at kontrollere havet og bølgenes påvirkning af kysten omkring Thyborøn påvirker hele vestkysten syd herfor ned til Blåvands Huk. Da man i omkring midten af 1800-tallet besluttede sig for at holde udløbet ved Thyborøn Kanal åbent til gavn for skibsfarten, havde det fatale konsekvenser for den efterfølgende udvikling af kystlinien langs Jyllands vestkyst.

Kysten udlignes

Hvad man måske i begyndelsen ikke vidste, var, at man ved at vedblive med at oprense kanalen forrykkedes den naturlige balance mellem erosion og aflejring længere nede ad kysten. Der gik ikke lang tid, før man kunne se konsekvenserne af dette indgreb. De ændrede strømforhold omkring Limfjordens udløb ændrede materialetransporten langs vestkysten således, at man siden har kunnet se, at kysten og landet nedbrydes voldsomt. Forskellige forsøg på at bremse materialevandringen har

kun begrænset succes. Ved høftebyggeri forsøger man at bremse materialernes vandring ved at indfange sandet. Det virker umiddelbart på det sted, hvor høfterne sættes op, men nedstrøms får man en øget erosion på grund af underskud i materialeomsætningen.

Selv om høftebyggeri således umiddelbart kan være med til at forhale udviklingen af en udsat kyst, så viser det sig, at problemet blot flyttes et andet sted hen. Man har derfor opfundet en metode for kystsikring, der går ud på, hele tiden at fodre den udsatte kyst med en tilsvarende mængde materiale som det der forsvinder. Man kalder denne form for kystsikring for "strandfodring". Det er en dyr metode, den er besværlig, og det materiale, som stranden fordres med, skal man finde et andet sted. Så problemet er langt fra løst og bliver det næppe heller aldrig.

Henne Strand og Blåbjerg Havet giver, havet tager

Det er de brede sandstrande, der præger Henne Strand, der i øvrigt er berømt for de mange hvalstrandinger. Det er et sted, som er under daglig forandring. Den kraftige sydgående strøm transporterer enorme mængder materialer med sig, hvor efter det bliver lagt til kysten syd for Hvide Sande.

Meget af det har bølgerne gnavet af kysten nord herfor.

Denne materialevandring har mennesket mange gange forsøgt at stoppe eller ændre ved at kystsikre. For den generer havneindløb, flytter å-udløb eller lukker bugter og vige. Det er en naturlig proces skabt af bølgenes dynamik. Og hver gang man forsøger at gribe ind i naturens processer, flytter man bare problemet et andet sted hen. For her er man oppe imod kræfter, der ikke er meget for at lade sig kontrollere.

Hvor:

Henne Strand og Blåbjerg ligger godt 20 km nordvest for Varde.

Koordinater:

55.743697
8.17503

Find flere steder på:
www.geus.dk/naturperler

GEUS

www.geus.dk

Tekst:

Geolog, naturvejleder Tove Stockmarr